

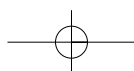
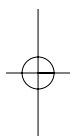
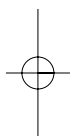
Els debats de la Fundació

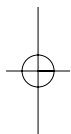
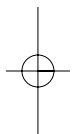
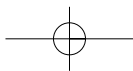
núm. 12

“Per què les dones a la política?”

Ma Dolors Renau
(coordinadora)

Fundació
Rafael Campalans

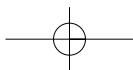

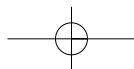
Octubre de 2007

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització expressa dels titulars del copyright, i estarà sotmesa a les sancions establertes per la llei.

© d'aquesta edició: *Fundació Rafael Campalans*
C/Trafalgar, 12 entresòl 1^a
08010 Barcelona
Tel. 93 319 54 12 - Fax 93 319 98 44
fundacio@fcampalans.cat

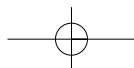
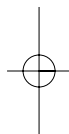
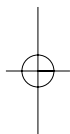
Impressió: Creacions Gràfiques Canig;ó, S.L. - Tel. 93 229 23 61
Dipòsit legal: B-29.074-2007
ISSN: 1579-9581

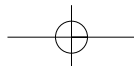
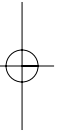
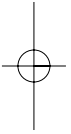
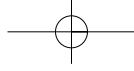

Índex

Presentació	5
1. Introducció	7
2. Marc general. La situació actual de la dona a casa nostra	9
3. Poder i organitzacions polítiques	15
4. Llunyania i manca d'interès de les dones vers la política	21
5. Per què és bo que les dones estiguin en política?	23
6. Com a conclusions provisionals: què aporten i poden aportar les dones a la política?	27
Annex. Dona i política	31

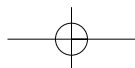
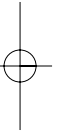
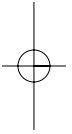
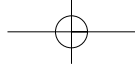
Presentació

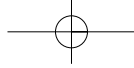
Aquest document que teniu a les mans és fruit de vuit mesos de treball d'un grup de dones que s'han preguntat, en el marc de la Fundació Rafael Campalans, quin és o hauria de ser el paper de les dones a la política. S'ha dit molt sobre aquesta qüestió. I sobretot, s'ha treballat molt i s'han pres mesures que estan canviant el panorama. Però, com que no és una tasca fàcil, i com que moltes dones segueixen interessant-se per aquesta qüestió, mig dubtoses, mig esperançades, sovint reticents davant la distància creixent entre ciutadania i política, han exposat dubtes, han preparat papers, han debatut. I aquest és el primer fruit. Una mica irregular en el seu disseny, ha anat seguint les mateixes viscisitats del grup, que esperem continuar i enfortir el proper any. Hi ha coses que tant sols es poden dir i debatre en petit grup. I justament perquè es poden dir, il·luminen aspectes nous de la vida política i de les subjectivitats que en formen part, d'una manera o d'una altra.

Mentre treballàvem es va produir la mort d'Anna Politkovskaya i vàrem decidir fer una carta de protesta. També vàrem convocar les dones d'Ahotsak però varen aparèixer dificultats. Volíem sentir les veus de les dones que, més enllà dels partits, s'unien exigint la pau, com ho han fet moltes altres dones al món. Ja ho farem el proper any. Perquè la seva veu s'ha de sentir i conèixer millor les seves propostes.

Gràcies a la Fundació Rafael Campalans que ens ha proporcionat espai, mitjans i acolliment. A la Gisela Vargas que s'ha ocupat de transcriure uns debats ben enrevessats, de vegades erràtics. A la Mre José Vela que ens ofereix unes reflexions complementàries. A l'Amparo Lasa, que ens va proporcionar reflexions a partir de la seva llarga responsabilitat de treball. A la Margarita Artal, l'Eliana Camps, la Margarida Camprubí, la Sonia Guerra, la Verónica Hisado, la Rosa Muñoz i la Montserrat Potrony. Totes elles ens han fet preguntes, han aportat idees, s'han implicat i volen continuar. Totes les aportacions han estat serioses i ens estimulen a seguir.

Mre Dolors Renau

1. Introducció

El feminisme polític ha estat durant anys lluitant per la presència de les dones als àmbits on es prenen les decisions polítiques. Donat que l'evolució cap a l'assoliment d'aquest dret humà ha demostrat que no es poden esperar transformacions en profunditat de la dinàmica "natural" de la pròpia evolució social, el feminisme ha treballat des de l'interior dels partits polítics d'esquerra –i sobretot– des de la Internacional Socialista de Dones, per introduir quotes al si dels òrgans de decisió i representació polítiques. Malgrat les dificultats d'aplicació i d'alguns inconvenients, les quotes han obert les portes de l'acció política a moltes dones que, d'altra forma, no haurien pogut fer-ho mai.

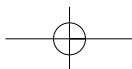
En un segon moment, la Declaració de les Dirigents Polítiques d'Atenes de l'any 1992 proclama el dret a la paritat en aquest mateix àmbit. I si bé aquesta està lluny d'ésser assolida, sí que en uns pocs, determinats països els governs i les càmeres són aproximadament paritaris.

Darrera d'aquests esforços rauen tres raons de pes:

En primer lloc, la voluntat de fer efectius de forma plena els drets humans de les dones en la seva vessant política: és a dir, el dret a participar i a actuar en igualtat de condicions que els homes.

En segon lloc, el convenciment que aquest dret és fonamental per a l'enfortiment de les democràcies, la representativitat de les institucions i la valoració de la política com a instrument d'ordenació i coherència de la vida pública.

I, en tercer lloc, perquè les dones, bo i compartint els mateixos principis que els seus companys polítics, tenen altres experiències, altres sabers i altres preferències vitals que no han format part de les agendes públiques ni de les prioritats polítiques.

Per què les dones a la política?

Ja fa uns anys que existeixen les quotes. Hi ha força dones presents de forma paritària en governs i parlaments. La tasca destinada a assegurar els aspectes quantitius de la presència femenina en la vida política està ja endegada, malgrat les seves dificultats. Es tracta ara d'analitzar els aspectes qualitius que poden derivar-se de la seva presència.

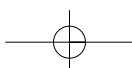
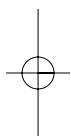
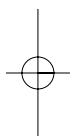
Per a fer-ho ens podem formular unes quantes preguntes que ens poden donar pautes per debatre:

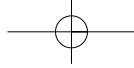
- Quins són els nous continguts que les dones han aportat o poden aportar a l'agenda política? Es poden reconèixer com a diferenciats? Se'ls hi reconeix la seva autoria?

- Quins canvis s'haurien de produir en les organitzacions i, sobretot, en la cultura política perquè fossin més permeables a les experiències femenines i a la formulació política de les mateixes?

- Per què resulta tan difícil consolidar lideratges femenins?

Fem una breu ullada a la situació de les dones a casa nostra pel que fa a diversos àmbits vitals.

2. Marc general. La situació actual de la dona a casa nostra

Gisela Vargas

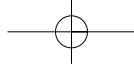
a. Valors

El primer element que cal tenir en compte en analitzar la situació de la dona a la nostra societat són els valors predominants entre la ciutadania. Els canvis en els valors de la ciutadania s'han produït de manera paral·lela als canvis en la situació de la dona. En aquest punt és important determinar la direcció de la causalitat: els canvis socials impulsen canvis en la situació de la dona que, un cop consolidats empenyen a un canvi en les mentalitats? O bé, primer es produeix un canvi en els valors de la ciutadania que determinen canvis socials? També és possible que aquests dos processos es produeixin de manera simultània.

El canvi de valors també s'ha produït en les pròpies dones. La dedicació als altres ha deixat de ser el centre de la vida de moltes dones i s'ha passat a donar cada cop més rellevància a la realització personal i al desenvolupament propi, independentment de la vida familiar.

En aquest punt, sorgeix la qüestió de donar major pes a l'experiència femenina entesa com experiència diferenciada de les dones, que no ha aconseguit tenir visibilitat pública. L'espai de les dones a la societat i els valors derivats del fet de ser dona, serien diferents als dels homes i el fet de que no es tinguin en compte crea una situació de discriminació i injustícia que impregna la totalitat de la vida econòmica i social.

Cal tenir en compte el paper de l'educació com a principal mecanisme de transmissió de valors de la nostra societat. No podem oblidar en cap moment el paper de transmissores de valors i pautes educatives de les mateixes dones. És molt important que la perspectiva de gènere sigui un element clau en el nostre sistema educatiu de forma que actuï sobre nens i nenes, ja que, ambdós estan immersos en la cultura patriarcal.

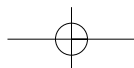
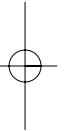
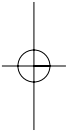
Per què les dones a la política?

b. Mercat de treball

En una gran majoria de casos, la situació de la dona al mercat de treball es caracteritza per la seva posició de debilitat respecte la situació dels homes. Aquesta posició de debilitat en l'estructura del mercat de treball suposa un major risc per a moltes dones de caure en situacions de pobresa i de marginació. De fet, és una realitat més visible encara en els països en vies de desenvolupament on s'està produint una progressiva feminització de la pobresa.

Per començar, les taxes d'activitat són menors en les dones, és a dir, hi ha moltes menys dones que homes que estan dins el mercat de treball, ja sigui desenvolupant una feina concreta o buscant ocupació. Les taxes d'atur femení es troben molt per sobre de les taxes d'atur masculí, malgrat que sovint es parli tant sols de la mitjana. Què s'amaga darrera d'aquestes diferències? En determinats casos, es tracta de situacions de discriminació en l'accés als diferents llocs de treball. Però, en la majoria dels casos, aquesta situació respon a qüestions relacionades amb l'obligació de fer-se càrrec de la vida familiar a més del treball: jornades laborals i condicions de treball que no fan compatible la cura de les persones dependents i de les tasques de la vida quotidiana que, en la majoria dels casos, encara assumeixen les dones.

La temporalitat també és un element representatiu de la feblesa de la dona en el mercat de treball. La temporalitat s'ha d'analitzar des de dues vessants: la durada dels contractes i la durada de la jornada laboral. La curta durada dels contractes afecta en major nombre de casos a les dones. La temporalitat té conseqüències negatives pel que fa als salaris (suposa unes retribucions menors), però també pel que fa al capital humà (la relació estable amb el mercat de treball i l'ocupació continuada d'un lloc de treball suposen l'adquisició d'un seguit d'habilitats i experiència). Per altre costat, la jornada a temps parcial també és molt més freqüent en el cas de les dones.

Les diferències salarials són una de les qüestions més preocupats en relació a la situació de dona. En aquests moments, a Espanya, els homes tenen un salari mitjà brut anual que supera en un 40.6% el salari mitjà brut anual de les dones¹. Aquesta diferència, respon al fet de que es reben salaris diferents per una mateixa feina. No obstant, en la majoria dels casos aquesta situació s'explica per l'anomenada segregació horitzontal o bé, per l'anomenada segregació vertical. El primer cas, suposa que dins una mateixa categoria ocupacional, les dones ocupen majoritàriament els llocs de treball pitjor retribuïts. El segon cas, implica que els homes ocupen, molt més que les dones, llocs de treball que es troben en una posició jeràrquicament superior, amb més responsabilitat i, per tant, amb retribucions més elevades.

c. Educació

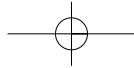
Les desigualtats que es produeixen en el mercat de treball no són conseqüència de diferències educatives. De fet, el 54.15% dels estudiants universitaris són dones². El percentatge de població femenina que ha acabat l'educació secundària és del 68.2% mentre que entre els homes aquest percentatge és de 54.8%³. Les dones han cregut en l'educació com el principal instrument per equiparar la seva posició social a la dels homes. Malgrat això, aquestes dades mostren que el nostre sistema de benestar no aconsegueix la que hauria de ser la seva principal finalitat: la igualtat d'oportunitats.

Què impedeix que aquest elevat grau de formació de moltes dones es tradueixi en una carrera professional exitosa? En la majoria d'ocasions es tracta d'una qüestió de temps. A Espanya les trajectòries acadèmiques són bastant més llargues que a d'altres països europeus. La incorporació de la dona al mer-

¹ *El País*, 7-III-06

² Instituto de la Mujer: www.mtas.es/mujer

³ *El País*, 7-III-2006

Per què les dones a la política?

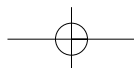
cat de treball es produeix, aproximadament, a l'edat de 28 anys⁴. És a aquesta edat a la que, en molts casos, les dones decideixen a més, ser mares. Moltes dones han de triar entre tenir fills o consolidar la seva carrera professional. Queda clar que l'estructura productiva no s'ajusta a les necessitats de la meitat de la població. En el mateix sentit, s'ha parlat de la necessitat de que les empreses deixin d'adequar els processos de selecció de les empreses a les qualitats suposadament predominants en els homes en detriment de les femenines, com la sistematització i l'anàlisi enfront la empatia, la comunicació i la preocupació envers la resta de persones.

d. Conciliació i Estat del Benestar

El grau de desenvolupament de l'Estat del Benestar juga un paper molt important en la situació de la dona a les diferents societats. S'ha observat que en aquells països amb Estats del Benestar més desenvolupats les quotes d'igualtat assolides per les dones són majors que en aquells països en què l'Estat del Benestar s'ha desenvolupat en menor mesura. El desenvolupament de l'Estat del Benestar que proporciona recursos i serveis per els infants i les persones que es troben en una posició més feble en la societat; i les polítiques d'ajut a les famílies i de conciliació, són elements que contribueixen, de manera notable, a acabar amb bona part dels desavantatges que les dones troben al llarg de la seva relació amb el mercat laboral i a la seva vida quotidiana. A la vegada, i com ja s'ha dit, aquesta major seguretat en la relació amb el mercat de treball i l'elevada protecció de que gaudeixen les famílies davant les possibles contingències del mercat de treball afavoreixen de manera clara la natalitat.

Els canvis demogràfics que s'han produït en els últims anys, obliguen a replantejar el sistema i els serveis de benestar, que eren, ja abans, inferiors a les necessitats. La taxa de la natalitat és, actualment, una de les més baixes d'Europa. Aquest fet representa, per una banda, un repte per a la viabilitat del

⁴ Antón Costas, "¿Por qué no triunfan las mujeres?", *El País*, 24-I-06

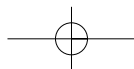
nostre sistema de benestar i pel creixement econòmic. Però, sobretot, expressa un malestar social profund, especialment femení, i una mostra de la manca de facilitats per triar si es vol ser mare o no. La qüestió de la fertilitat està estretament relacionada amb la possibilitat de conciliar la vida personal i laboral. Quantes més possibilitats existeixin de conciliació, major serà l'augment de la natalitat i més llibertat tindran les dones per triar el seu camí.

L'allargament de la vida de les persones és un fet positiu si va acompanyat dels recursos que permetin viure amb certa qualitat de vida. Malgrat que quan parlem de conciliació ho fem de una forma general, normalment es pensa en les dones com a subjectes i objectes d'aquestes polítiques. Cal introduir i estendre la idea de la corresponsabilitat en la formació de la família. El permís de paternitat i la introducció d'una major flexibilitat en els horaris laborals són algunes de les mesures que apareixen com a mecanismes impulsors d'aquesta major implicació de l'home en la cura de la resta de membres de la família i en les tasques de la vida quotidiana.

e. Política

Tot i l'augment de la presència de dones a la vida política al nostre país produïda als darrers anys, gràcies a mesures explícites de discriminació positiva, la infrarepresentació de les dones en aquest àmbit encara és molt clara. Així, malgrat que en aquests moments el Govern de l'Estat és paritari, només un 36% dels membres del Congrés són dones, mentre que, en el cas del Senat aquesta xifra descendeix fins el 25.1%. D'altra banda, el nombre de dones que presideixen una CCAA és del 5.26% i la mitjana de dones als parlaments autonòmics és del 41.11%. El percentatge de Secretàries d'Estat és del 22.58% i dels ambaixadors espanyols a l'estranger només el 7.09% són dones⁵. Es pot pensar, com maldestrament s'ha dit, que aquesta infrarepresentació és produïda perquè no hi ha prou dones capacitades per aquests càrrecs? O bé, és conse-

⁵ Instituto de la Mujer: www.mtas.es/mujer

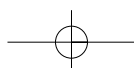
Per què les dones a la política?

qüència tant del pes de la vida privada gestionada gairebé sempre per les dones, com dels mecanismes del sistema polític que, de manera indirecta, obstaculitzen la seva presència en aquest àmbit?

En l'actualitat sembla que la paritat que la Llei d'Igualtat incorpora pot ser un instrument molt vàlid per augmentar la presència de les dones en la vida política. Són adequades aquestes mesures d'acció positiva? Sovint sentim arguments en contra que es basen en destacar tant sols el mèrit individual, entenent que, si la persona (home o dona) es troba suficientment preparada, aconseguirà desenvolupar qualsevol tasca, sense tenir en compte les circumstàncies socials i personals. No obstant, aquestes argumentacions ignoren el fet de que existeixen mecanismes que poden obstaculitzar, de manera indirecta, la presència de les dones en determinats càrrecs. En aquest sentit, no es parteix d'una situació similar i, per tant, els obstacles i facilitats per accedir a determinades tasques no són els mateixos. Si analitzem de manera concreta les vegades en que les dones assumeixen certs càrrecs (sense existència de mesures d'acció positiva) el pes de la seva posició social i econòmica resulta ser molt facilitador. Una prova evident del paper que juguen els condicionats de tot ordre per facilitar o obstaculitzar l'accés de les dones als llocs de responsabilitat, el tenim en el nombre de fills que, respectivament, tenen els i les ministres (del Govern actual) i la seva respectiva situació matrimonial.

14

És fonamental que la presència de dones als àmbits de poder sigui ben visible. Mesures que ho afavoreixin esdevenen elements que contribueixen al canvi en els valors predominants en la societat i poden ajudar a veure com a "normal" la presència de dones en llocs que fins fa poc els hi eren negats.

3. Poder i organitzacions polítiques

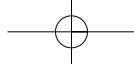
Hi ha una qüestió fonamental: **què és allò que s'entén per política?**

En els darrers anys la política ha estat gairebé exclusivament centrada en la gestió econòmica i ha donat major pes a aquelles carteres amb major pes econòmic. Aquest fet ha coincidit amb una època en què la ideologia i els referents de l'esquerra han entrat en crisi i s'ha anat valoritzant l'economia i la gestió amb una certa inclinació a deixar de banda la ideologia i, sovint, els compromisos històrics de l'esquerra. Potser es tracta d'un problema de discurs polític preponderant i es correspon a una tendència a la debilitació actual dels models polítics forts i la manca d'impuls dels valors "netament polítics" que haurien d'intentar impulsar-se i omplir-se de contingut de forma transversal.

Política no és exclusivament gestió.

On està el poder? Evidentment, a la política hi ha poder. Però aquest poder és dependent d'altres poders (econòmics, dels mitjans de comunicació, de les grans corporacions internacionals, de les corporacions professionals, etc.) no sempre visibles ni controlables. Hi ha poders diferents que canvien i es desplacen ràpidament. El poder, per tant, és dispers. A més, en l'actualitat s'està produint un procés d'individualització progressiva, que té la seva part constructiva en la mesura en que enforteix la noció de drets individuals, però, alhora porta a distanciar-se dels assumptes col·lectius i separa lo polític de la ciutadania. D'aquesta manera, es corre el risc de propiciar un abandó dels afers col·lectius sota la idea de que no hi ha res a fer. Aquesta és una idea conservadora, ja que, hi ha moltes maneres d'adquirir poder i diverses formes socials de expressar-lo, a més de la participació en la política dels partits.

La política, per a Hannah Arendt, és allò que ateny a tothom i que es fabrica **entre** les persones, no en persona, de manera individual. En aquest sentit, la política desenvolupa la faceta que tots tenim en comú i completa la naturalesa humana que no existeix sense la dimensió política. Per a aquesta

Per què les dones a la política?

pensadora, allò polític va lligat a la possibilitat de comunicació i llenguatge entre els éssers humans. Sense llenguatge i comunicació no hi ha política. La violència és muda, mentre que la política utilitza la paraula.

La idea que associa violència i negociació política en tant que negociació del diàleg també la tracten d'altres pensadores. Entre elles, Simone Weil. En *Escrits sobre la guerra*⁶ explica com la violència cada vegada ha de intensificar-se, un cop posada en marxa, per a silenciar la consciència i per reforçar la dinàmica totalment irracional que es mostra amb un efecte imparabile. La violència no negocia sobre realitats perquè fa servir conceptes tan totalitaris que no es poden negociar i, en canvi, la política negocia sobre realitats. En aquest sentit, els interessos es poden negociar però els grans mites no. Això, però, no significa que no existeixi violència política. De fet, si repassem la història podem comprovar que les guerres es fonamenten en grans principis mentre la violència va ocupant tot l'espai.

16

La vida política, des de l'òptica de les vivències quotidianes, és un sistema ple de contradiccions però és la única forma d'evitar la violència, permetre el diàleg i la negociació⁷. És la millor de les fórmules per conviure.

La vida política té uns components relacionats amb la bondat del missatge que atrapa la gent de bona fe. Es presenta destinada a millorar les coses i la gent s'hi confia. Les persones que es comprometen amb un partit creuen que en una institució destinada a la vida política seran més útils per millorar la vida col·lectiva.

Els partits, però, són organitzacions humanes en que apareixen tots els problemes de les organitzacions, tals com l'acumulació de poders, rivalitats, la

⁶ Weil Simone, *Escrits sobre la guerra*, Edicions Bromera

⁷ Shultz, Fanny ; Renau, Mª Dolors, "Poder político y narcisismo", *Claves de Razón Práctica*, n^o55, setembre 1995

concentració de poders entre tres o quatre persones, l'ús de lleis no dites... La principal diferència entre una altra organització política i qualsevol altre organització és que en una organització política es juga amb el poder de decisió, d'actuació i d'imatge sobre les qüestions col·lectives.

En política, sobretot en la que es produeix al si dels partits, la imatge i el poder van molt relacionats i tenen un paper molt rellevant. El poder de la imatge fa que, per una banda, s'exalti el narcisisme i, alhora, aparegui la inseguretat perquè calen molts esforços per mantenir la situació i l'espai que es té. A més, aquest poder visible mai es correspon a la realitat que es viu a l'interior de les organitzacions. La persona objecte de les càmeres té, per aquest fet, més poder i com que el poder és inestable –sempre hi ha algú que en té més, hi ha fonts de poder que amenacen–, la conservació d'aquest poder obliga a centrar moltes energies en mantenir-lo.

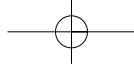
Quan més espai ocupa el poder de la imatge més temptador resulta pel “jo” i sovint, menys es treballa per les idees.

17

Aquesta dinàmica, que devora moltes energies és similar a la que, segons Celia Amorós, es desenvolupa en la construcció de la identitat masculina⁸. Es tracta, de vivències i conductes que necessiten una retroalimentació constant i que van devorant tots els espais de manera que cada vegada el polític és menys ell i més la seva funció política. Aquesta lluita constant entre el poder i la inseguretat acaba produint un gran buit en les persones que per una o altra raó, deixen la política o son deixades per la política.

D'altra banda, és important que la tendència natural a acumular poder (quan més poder tens més et donen) pugui ser frenada amb lleis i normes.

⁸ Per a Celia Amorós la identitat masculina no és res en ella mateixa sinó que requereix un reconeixement per part dels altres iguals. Qui atribueix l'estatus viril és el clan dels iguals, poderosos, les regles del qual no són massa explicitades però que obliguen constantment a “demostrar que”. Aquesta forma de construcció de la identitat masculina porta a la necessitat d'una autoafirmació constant.

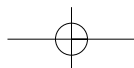
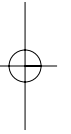
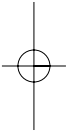
Per què les dones a la política?

Normatives que evitin la concentració de poder, estableixin la incompatibilitat de càrrecs i limitin els mandats. El paper de les lleis i les normatives a l'interior dels partits i en els òrgans de representació ha de tendir a repartir els poders. Existeixen, doncs, dues tendències contradictòries. Per un costat, la democratització (repartir poder, fer-lo més dialogant, escoltar més, participar) i per altre, les resistències a cedir el poder.

És important que es produeixi un canvi de cultura política. S'ha de recuperar el discurs de l'ètica i els principis. Cal, a més, canviar les estructures que formen part de les organitzacions i del llenguatge polític que és pervers. Tots els codis lingüístics són competitius (part del pensament patriarcal) i, a més, ens trobem amb una dreta que no juga honestament el joc democràtic.

Segurament, això respon a que encara som una democràcia molt jove. Són seqüeles de l'època franquista. No sembla que la cultura política de fons hagi canviat suficientment. No s'han produït canvis profunds. En realitat s'està fent política seguint pautes, hàbits que recorden els models de la societat pre-democràtica. **Els partits polítics són poc democràtics, tenen unes estructures formals i unes estructures informals que, poc a poc, es van obrint però el que pesa de veritat són les dinàmiques internes.** Saber fer política és actualment en bona part saber jugar el joc de les forces, de les aliances i de les negociacions.

Baixant al més concret, tradicionalment, l'Administració pública ha gestionat i ha exercit el poder mitjançant estructures jerarquizades. En l'actualitat i cada cop més, s'estan obrint pas formes d'organització i funcionament que tendeixen a crear estructures en xarxa. El poder jeràrquic deixa pas a d'altres formes de poder en què es beneficia la capacitat d'anticipar-se, d'innovar, de negociar i pactar. **El futur és de xarxa i de mediació** i la capacitat de mediar serà cada cop més important en un món de conflictes. En aquestes circumstàncies, en la mesura en que es canviïn els patrons de funcionament jerar-

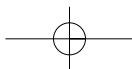
quitcats i altament competitius i en que faci falta utilitzar altres capacitats, el paper de la dona arribarà a ser rellevant.

Fins ara i malgrat els avenços, a les dones els ha resultat molt difícil la vida política. Més enllà de les dificultats lligades a les dobles tasques a les que ja hem fet referència, ens podem preguntar quin és el preu que paguen elles dins de les seves organitzacions per arribar a determinats càrrecs. Fins a quin punt es deixen de costat projectes més creatius per evitar problemes amb les estructures internes? Per què a les dones sempre se'ls dóna la gestió d'aquells àmbits, d'aquelles carteres considerades menys importants, més febles?

En relació a aquesta qüestió, hi ha dues possibles interpretacions: reflexa el fet de que uns àmbits de responsabilitat política estiguin més valorats que d'altres és conseqüència de la diferent valorització que fa la cultura política patriarcal de determinades qüestions, mentre d'altres són considerades secundàries dins l'ordre social patriarcal. La segona interpretació és que es desvaloritzen sistemàticament aquelles carteres o treballs ocupats per dones precisament per aquest fet.

El fet que les dones ocupin determinades carteres amb un menor valor relatiu no seria un problema si realment hi hagués igualtat d'oportunitats, si realment existís la possibilitat de poder triar. No obstant, com que no existeix aquesta igualtat d'oportunitats el que ha de fer el pensament feminista, el que han de fer les dones, és procurar estar presents en tots els àmbits de la gestió. Les dones haurien d'anar ocupant les carteres considerades fortes. En aquest sentit, forçar a que determinats càrrecs estiguessin ocupats per dones seria positiu. Cal tenir en compte que, a més, les dones, en general, són bones gestores i solen especialitzar-se en temes concrets.

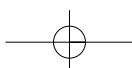
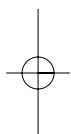
S'ha de construir un discurs polític feminista democràtic. No ho farem soles i no ho farem solament pel fet de ser dones. L'educació de les dones s'ha produït a l'interior del sistema patriarcal que compartim i això es reflexa també dins els partits polítics i en els discursos del poder.

Per què les dones a la política?

Cal remarcar que l'única forma que tenim les dones d'avançar a la vida política són les xarxes de dones, les aliances i la construcció d'un discurs propi i d'estratègies conjuntes. S'ha de jugar a l'estratègia política perquè hi ha quelcom fonamental que necessitem que és el reconeixement de la resta, la visibilitat pública, malgrat que, a la nostra cultura, els homes controlin els ressorts dels poders.

La pregunta de fons en relació a la manera de fer política de les dones és: construïm un altre model o continuem amb el mateix? La majoria de dones que estan en política malgrat que sovint tenen ganes de canviar el model i les formes opten per continuar, encara que, actualment comença a haver-hi canvis i es comencen a notar opcions diferents (en concret, la vicepresidenta del Govern, per exemple, cada cop que es desplaça a un lloc s'interessa pels actes que reuneixen les dones, les recolza, etc.). D'altra banda, és fonamental estudiar les iniciatives que moltes dones han tingut en els parlaments. Hi ha qüestions, com la conciliació, la llei de dependència, l'educació per la ciutadania, que mai haurien aparegut si les dones no haguessin actuat a l'interior dels partits i en les institucions. Cal anar establint nous marcs de referència per a les dones que entren en política.

4. Llunyania i manca d'interès de les dones vers la política

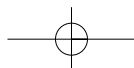
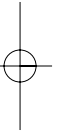
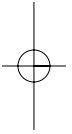
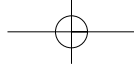
La distància entre la ciutadania i la política pot venir marcada per la pròpia història. Amb l'oposició al franquisme la gent tenia una ideals molt clars i molt definits i un objectiu molt concret que era acabar amb el règim. Ara, però, aquesta mateixa gent no sap on estan aquests ideals. Ara és el moment de construir un nou model i de retrobar uns ideals.

Existeix un descrèdit general de la política que es pot entendre: la gent esperava més de la política. La política es percep com a llunyana possiblement perquè la vida moderna i els mecanismes socials són complexos, hi ha un discurs individualista i unes creixents necessitats de benestar econòmic. La política queda lluny de la ciutadania i, sobretot, queda lluny de les ciutadanes. També podem pensar que la política queda lluny perquè no agrada com es desenvolupa.

Les dones són particularment desafectes. Hi ha una important manca d'interès de la dona per lo públic, per la política. Malgrat això, sí que existeix un compromís molt gran de les dones, sobretot de les dones joves, en moviments socials de caire solidari o cultural. Moltes no arriben a la política, no manifesten el seu compromís amb la societat des de la política. La implicació de les dones joves en aquest àmbit és important tant a nivell de voluntariat com a nivell professional. Potser no és tant un problema de manca de compromís o de desinterès per la societat com de desinterès vers la situació del món de la política. De fet, existeixen dades que proven el menor interès de les dones per la política com, per exemple, les dades dels baròmetres periòdics d'opinió del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS)⁹.

Si no aconseguim despertar aquest interès difícilment podrem lluitar per la presència de les dones en la política. D'altra banda, la manera de fer política de les dones podria escurçar aquesta distància.

⁹ http://www.cis.es/cis/opencms/-Archivos/Marginales/2700_2719/2700/Cru270000SEXO.html

5. Per què és bo que les dones estiguin en política?

La incorporació de la dona a la política és necessària, no només per una qüestió de justícia, sinó també per la necessitat de canvi en la política.

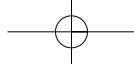
Com estarien determinats temes si no s'hagués buscat la igualtat i la participació de les dones a la política? Sense la participació de la dona a la política, determinats temes haurien passat a formar part de la sensibilitat dels governs o no?

També cal posar sobre la taula les capacitats de les dones alternatives a les capacitats masculines, així com, potenciar-les i valorar-les. Es tracta de qualitats humanes que històricament la societat ha atribuït de manera diferenciada a dones i a homes.

La dona pot provocar un canvi en la ideologia política i en la manera de veure el món. Aquesta transformació en la manera de fer política és molt perceptible en el cas de les dones alcaldesses. En aquest punt és important que les dones transformin l'experiència en política.

La dona que, en l'àmbit privat té molts models, moltes referències i té tota la seguretat, no la té en l'àmbit públic. En aquest sentit, des del principi les aportacions de les dones a la política han estat en part ben equivalents a les dels homes. En l'actualitat, però, hi ha moltes dones que estant intentant treballar, no solament per la igualtat, sinó per produir canvis en la cultura política. Alhora, cada cop més hi ha homes que recolzen la tasca de les dones, malgrat que aquesta no és una conducta majoritària i sovint s'ho miren des de la distància, com quelcom que no els ateny.

A les dones ens falten models, referents. Entrem a l'escena pública després d'estar-ne absents durant segles. Hi ha també una manca de discurs estratègic polític i de model referent feminista que es pugui incorporar en el

Per què les dones a la política?

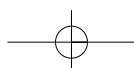
nucli dur dels partits polítics. És fonamental també una nova reflexió dins del feminisme polític, cal replantejar què volem fer. Potser no es pot construir com una ideologia tancada però, si tenim consciència de gènere, hauríem de treballar aquests aspectes.

Cal que els continguts que les dones aporten siguin, no només respectats, sinó que circulin amb la mateixa força que circulen els d'ells, que se'ls doni el mateix valor i que tinguin la mateixa possibilitat d'impactar en la realitat. Cal, per tant, acabar amb la invisibilització silenciosa. Perquè sovint el seu paper acaba passant desapercebut. Si hi ha polítiques que són positives per a la ciutadania, la ciutadania no percep d'on han sorgit aquestes polítiques. Acaben semblant com a naturals, no se'ls dóna valor.

És rellevant, doncs, que, a més de la feina que fan les dones, s'estableixin mecanismes de visibilització d'aquesta feina. Sovint es donen situacions en que les dones fan la feina però aquesta no se'ls atribueix ni es visibilitza el resultat d'aquesta feina com a mèrit seu. Així, les dones han de sortir a l'escenari polític, han de fer visible el seu treball i l'han de fer amb un discurs pedagògic i proper a la ciutadania. Les dones també han d'assolir el rol de protagonistes i rebre el reconeixement.

Però, com col·laborar a fer visible el treball que les dones ja fan i donar a conèixer els continguts que han aportat? Es pot fer qualitativament, a través de l'anàlisi d'accions concretes com la Llei de Conciliació, la Llei d'Igualtat, la Llei de Promoció de l'Autonomia Personal, la Llei contra la Violència de Gènere, etc. Aquest tipus de polítiques són fruit del treball de les dones a la política.

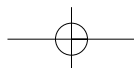
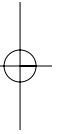
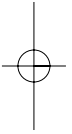
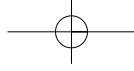
En aquest sentit, s'hauria de fer una feina per dignificar el triple paper de la dona i visibilitzar-lo, sobretot, pel que fa el discurs dels mitjans de comunicació.

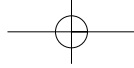

D'altra banda, existeix un problema de reticències de les dones polítiques vers les dones joves que entren en la política. Amb aquesta competitivitat intergeneracional es posen en joc altres temes que creen competència entre elles. Hem de tenir molt present aquest fet perquè en determinats grups de pensament de dones no es produeix aquest conflicte intergeneracional (en el feminisme de la diferència, per exemple, l'han solucionat a través del Discurs de *l'Ordre simbòlic de la mare*). Pel que fa els homes, ells accepten la batalla com a part de la normalitat, com a part del joc, cosa que a les dones els resulta més difícil.

Aquest debat s'ha d'obrir, s'ha de treballar. Això és el que hem d'aportar les dones. La tensió que es crea entre les generacions més grans i les generacions més joves també pot ser part de la nostra cultura.

També s'ha de considerar la possibilitat de que aquests conflictes siguin conseqüència de la poca experiència en política, de la falta de models de referència en el paper de la dona com a política. En aquest sentit, pot ser que la dona estigui prenent rols d'home, ja que, la dona pren diferents rols depenent del moment o del lloc on està. Moltes dones grans van acabar agafant el rol masculí i moltes d'aquestes dones encara no han canviat aquest paper que van assumir quan van entrar en política.

6. Com a conclusions provisionals: què aporten i poden aportar les dones a la política?

La dona pot provocar un canvi en la ideologia política i en la manera de veure el món. Aquesta transformació és ja perceptible en el cas de moltes dones alcaldesses.

Les dones han contribuït de manera molt notable a la humanització de la vida col·lectiva. Aquesta aportació de les dones a la vida col·lectiva es troba directament relacionada amb el socialisme.

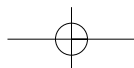
Quins són els aspectes que les dones podem aportar a la política, tenint en compte que la quantitat (les quotes i la paritat) ja està exigida normalment? Les dones estan a la política però, per fer què? S'ha notat que hi ha dones en política? Què podem fer les dones? Què s'ha fet fins ara en quant a contingut per part de les dones que han participat en política? I en quant a la manera d'actuar, a l'estil de fer política?

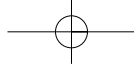
27

La qualitat temporal és un altre repte que cal destacar. També ens hem d'interrogar sobre la vigència de les aportacions de les dones a la política: són actuacions a llarg o a curt termini? Quina és la repercussió a llarg termini de les polítiques impulsades per dones?

La distància entre ciutadania i política en ocasions porta a obrir sistemes de participació per tal de que la gent senti la política com a pròpia. En relació a aquest tema, cal posar èmfasi en la participació com a eina per escurçar distàncies entre els ciutadans i les ciutadanes i la política i la diferent manera d'aproximar-se a la participació de les dones.

Hi ha una altra manera de fer política possible que incorpora el saber que les dones han adquirit al llarg dels segles, en la gestió de la privacitat i que es podria considerar com a femenina. La manera de fer política de les dones, molt

Per què les dones a la política?

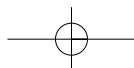
més amatents a les necessitats de les persones, a la vida quotidiana, a la urgència per incorporar la cura en la vida de les persones i en els programes polítics podria escurçar la distància creixent entre la ciutadania i la política. Fer una política més humanitzada, més propera. És doncs important que les dones transformin l'experiència en política.

Hi ha formes diferents de liderar. Es tracta de solucionar els problemes mitjançant la paraula. Sovint es qüestiona aquesta manera d'exercir el lideratge. La solidaritat pot portar a un millor funcionament de l'Administració a diferència de la rivalitat per arribar al poder. Però per canviar el model, aquest discurs ha d'arribar i ser assumit per la classe política, sinó, amb un discurs que només arriba als tècnics, no serà possible canviar el model. Quina és la capacitat d'admetre aquest discurs des de la classe política? És difícil que els polítics entrin en aquesta qüestió tal i com funciona l'actual cultura política. És diferent que la transversalitat funcioni en un Ajuntament a que ho faci en el nucli dur d'un partit, per exemple. Cal, per tant, articular i renovar els sistemes de participació perquè la ciutadania s'impliqui.

28

La dona hauria de fer possible un nou model d'organització de l'Administració. Hauria de propiciar espais de transversalitat, espais de diàleg perquè aquest tipus d'organització és més semblant a la nostra manera de fer que el model gerencial. De fet, en diverses experiències participatives s'ha constatat que molts homes no es senten còmodes en el paper de dinamitzadors però que, amb la introducció d'aquests elements en el funcionament de l'Administració, tota l'Administració funciona millor, tant pels homes com per les dones.

Quan tot això comença des de la base, des de l'estructura, la gent que va arribant ho assumeix. Així, si es fa als ajuntaments, els regidors que arriben es van incorporant. No obstant, el problema és introduir aquests elements de transversalitat. En el moment en què es treballa amb els professionals i amb la ciutadania d'una determinada manera, amb la transversalitat i

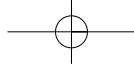
la participació no és fàcil canviar-ho en el moment en què canvia el partit de govern.

Per altre costat, en política compta molt la visió, la mirada de l'altre. La visió de l'adversari determina com els polítics es parlen entre ells, com es dirigeixen l'un a l'altre perquè en la cultura patriarcal qui dóna el valor és l'altre home i, per tant, el model està viciat d'entrada. En segon lloc, cal no oblidar que en política es viu de la imatge i que els mitjans de comunicació tenen un gran poder. Tot el llenguatge utilitzat s'usa en termes de competició. En aquest sentit, són notícia els que es barallen, i els mitjans de comunicació creen notícia, creen violència. En aquest context, una nova manera de fer política només es possible si es produeix un canvi en profunditat que introdueixi elements ètics.

Les aportacions de les dones a la política haurien de servir per reduir la distància entre les dones i la política. A més, la visualització de les dones és important. En aquest punt, cal destacar, però, que l'important no és tant que hi hagi dones a la política com que hi hagi dones conscienciades. És a dir, que les dones estiguin ocupant llocs a la política és rellevant, però si no fan polítiques de gènere serveix de poc. Ser dona no és garantia de res (perquè tots estem educats en el patriarcat) sense la consciència de gènere. La presa de consciència és un tema central que hem de veure de forma paral·lela a la consciència de classe però encara més important perquè el discurs sobre la dona és molt homogeni.

Per fi, i a tall de conclusions provisionals:

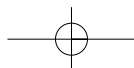
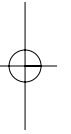
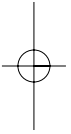
- Cal dir que existeix la necessitat d'abordar dos canvis paral·lels i interconnectats. En primer lloc, cal trencar la vinculació tradicional i exclusiva de la dona al món privat enfront de la vinculació de l'home al món públic. Del que es tracta ara és de que participin tant les dones en la vida pública com els homes en la vida privada en igualtat, que tant homes com dones participin en les dues esferes en igualtat. I, en segon lloc, volem

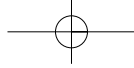

Per què les dones a la política?

fer un **canvi de model**: un canvi en la família i un canvi en l'esfera pública i en la manera de fer política.

- Cal un **pacte per compartir el poder en tres àmbits**: en la vida pública, en la família i en els partits polítics. Cal que es faci patent que les dones també poden prendre decisions tant per les dones com pels homes.
- Respecte la solitud de les dones s'ha de donar una major rellevància al treball en **xarxa de les dones** dins dels municipis per tal de marcar uns mínims.
- La ideologia feminista encara no ha penetrat en l'estructura. Tenim la imatge però no el contingut. Tenim la quota però cal un pas endavant **des de la quantitat cap a la qualitat en política**. En aquest sentit, és necessària la definició d'un nou model de fer política que incorpori plenament les diferències que aporten les dones.

Annex

Dona i política

Mª José Vela

La distància entre la dona i la política és l'entorn.

El model igualitari es troba a la Naturalesa. L'actuació humana desequilibrada biològicament genera sofriment i injustícia social.

L'espai cívic és conservador per supervivència i resistent als canvis.

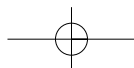
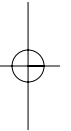
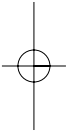
Tot allò que s'experimenta i perdura proporciona seguretat.

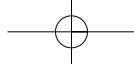
La transformació política i social és lenta i cautelosa perquè es perpetua a través dels segles mitjançant l'aprenentatge d'esquemes que s'originen en el si de les pròpies famílies.

El model patriarcal, punyent per la competència masculina i l'educació sexista transmet la idea i la fa extensiva cap a l'entorn social, tot autoalimentant constantment l'individu, la família, i la societat.

L'agressivitat social acumulada al llarg de la "civilització", plena de conflictes bèl·lics, invasions de territori i dominació de pobles, ha estat propiciada per sistemes polítics discriminatoris també de gènere.

Aquest disseny ha estat establert subliminalment sobre una xarxa piramidal i de poder. Una organització que ha permès anar més enllà de la eficàcia col·lectiva tot agrupant els éssers segons el seu desenvolupament cultural, d'intervenció social i de gènere de manera que la conservació d'aquestes pautes de conducta han propiciat, per a una minoria, un estatus magnament acomodat que ha generat societats i/o grups socials de diverses velocitats. Moltes dones, pel fet de

Per què les dones a la política?

ser-ho, han estat relegades a tasques rudimentàries i/o de submissió, situant-se globalment a partir del context que podria denominar-ne d'una segona velocitat.

El pretext de la diferenciació biològica no és argumentable, ja que, tant les dones com els homes conformen l'espècie humana i el seu tarannà peculiar és llur característica.

La tasca política no és una feina de força muscular: és un servei burocràtic, intel·lectual i humanitari, i per exercir-ho qualsevol subjecte adult és idoni, amb coneixements adients, responsable, diplomàtic, sensible i amb voluntat ministerial.

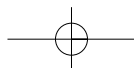
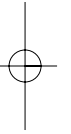
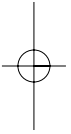
Un govern representat majoritàriament per homes o per dones no és representatiu de les necessitats i neguits col·lectius. I la seva ideologia i manera de dur-ho a escena difícilment pot cobrir les expectatives generals.

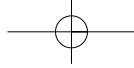
En l'entorn d'un món globalitzat urgeix propiciar un canvi social revolucionari i pacifista on la dona i l'home puguin governar igualitàriament, plantejant noves estratègies més justes i equilibrades. Un escenari on la dona o l'home no s'hagin de sentir avergonyits de pensar, sentir i/o actuar de forma diferent. Un ambient on les dones no necessitin assolir els rols de domini habituals pel fet d'haver de competir amb els homes.

La dona, generalment, amb versemblant preparació cultural ha de fer un doble esforç per demostrar compulsivament la seva vàlua i preparació.

Un espai de progrés dignifica el gènere humà desvetllant possibilitats globals i participatives. Cal transformar la dominació en col·laboració. No hi ha una manera de fer sinó una acomodació constant, una reinvençió circumstantial de la convivència social i de les estructures de govern.

El sistema democràtic, en ell mateix, afavoreix aquest principi igualitari i participatiu. L'única cosa que cal és portar-ho a terme amb responsabilitat i generositat.

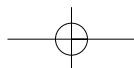
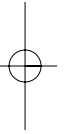
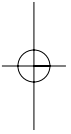

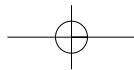
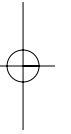
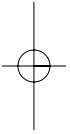
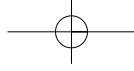
Per consumir aquests canvis s'hauria de propiciar un cultiu específic on assentar les bases d'una nova realitat de societat i de govern.

Un nou paradigma. Un model cultural on aquests valors igualitaris, respectuosos i sensibles es poguessin interioritzar per viure'ls com a realitat tangible. Un reconeixement positiu i explícit dels valors femenins. Fer palesa la promoció de la dona des de la infantesa a la llar, al llarg de tot el procés d'estudi i aprenentatge fins a l'entorn laboral, per tal de reforçar la pròpia autoestima i autoconfiança. Considerar la relació laboral envers la dona i les seves condicions salarials.

Potenciar un ministeri propi amb partida pressupostària suficient per dur a terme les actuacions específiques. Considerar la interiorització del fet femení com a un bé que reverteix en la pròpia societat i dignifica l'espècie.

Per tot això cal impulsar un nou llenguatge i propiciar un nou escenari on actuar amb llibertat, fer pedagogia política i social, i realitzar campanyes de sensibilització i prestigi femení. Canviar rigidesa per creativitat, revaloritzant el pensament utòpic amb la mediació i dissuasió dels conflictes i amb l'abolició bèl·lica. Defensar urgentment la naturalesa, els animals i el medi ambient. Promoure lleis socials paritàries en tots els àmbits i dur-les a terme sinó per convenció o sentiment per requeriment, per tal que l'habitud ens acosti al que és just per naturalesa.

Agraïments

La Fundació Rafael Campalans agraeix molt sincerament la participació activa de totes les membres del grup de treball sobre “Dona i Política” i, molt especialment, l’impuls i la direcció del grup per part de Mª Dolors Renau.

La responsabilitat del text final, inclosos els seus possibles errors i omissions, és exclusivament de la FRC.

Membres del grup de treball:

Margarita Artal

Margarida Camprubí

Eliana Camps

Sonia Guerra

Verónica Hisado

Amparo Lasa

Rosa Mª Muñoz

Montserrat Potrony

Mª José Vela

